

Památosti města Železného Brodu od roku 1213 - Dar faráře Jednoty bratrské Miroslava Hlouška

Dostal se mi do rukou švabachem psaný spisek s názvem „Památosti města Železného Brodu od roku 1213“, který mi daroval v kopii můj přítel a příbuzný farář Jednoty bratrské Miroslav Hloušek, rodák z Vesce čp. 41.

Ke kopii švabachem psaném originálu Miroslav Hloušek dodává vlastní svůj názor. Cituji:

Je to pochopitelně věc pověstí a mýtů, která patří ke zbožným přáním typu „Rádo by“. Neznámý patriot chtěl pomoci svému městu, a tak přišel na nápad, že zveřejní „zapomenutý“ spisek o slavné minulosti.

Ve své době nebylo to nic ojedinělého byl to dobrý a prodejný protějšek jarmarečních písní, které nabízeli cestující obchodníci senzace chtivým lidem. Ti je rádi kupovali a ti méně zámožní si je opisovali a tak rozšiřovali. Nejeden legenda z těch dob přežívá dodnes.

Skoro všechny tyto „spisy“ vznikaly pod vlivem národního obrození, kdy někteří vlastenci chtěli Čechům říci, že nejsou méněcenným národem mezi ostatními, zvláště vedle mocných Němců. Vyvrcholením těchto „snah“ byl „nález“ rukopisů *Zelenohorského a Královédvorského*, také podvržených. Ale to už je něco jiného, co dnes neřešíme.“

Tolik citát Miroslava Hlouška.

Dále uvádím přepis latinkou z kopie originálu, který byl psán švabachem:

Památosti města Železného Brodu od roku 1213

Popis tento o městě Železném Brodě nalezen byl mezi spisy od Viléma z Ratiboře a od něho samého v Navarově přepsán.

Pozastavte se, vlastenci, poslyšte v této době, něco vám chci vypravovat o tom Železném Brodě. V paměti se nám nesnáší, o tom jsme nevěděli, co nám naši praotcové do knih zaznamenali.

Avšak v třináctém století po Kristu narození, co se v Brodě přihodilo, zprávy jsme obdrželi. V mnohých osadách města odtud počátek mají, jak před věky Železný Brod bývalo město slavné.

To město jest středověké, ohraženo horami, však spočívá na úpadě stoky mezi vodami, Krkonoši ověncené, podnes v slávě se skvěje, co museli utrpěti, duše v těle se chvěje.

Však hned za krále Přemysla užilo velkých darů, stál chrám Páně, velký klášter, 6050 domů, kaple svatého Václava a pivovar veliký. Naši milí praotcové trpěli velké muky.

No ta válka zazuřila, Švédi do Čech přitrhli, v noci přepadli to město a celé vyplenili, dívky, matky i otcové krutou smrt podstoupili, Švédi město vypálili a lidi vyhubili.

Nato v čase míru jasném, když se lid zas rozmnožil, stavěl domy, své příbytky a zas mohl připravit, stálo město ve své slávě, Pán Bůh dopustil zas pád, od severu Krkonošů protrhl se strašlivý mrak.

Právě v půlnoční hodinu, když lid spánek požíval, voda velká přikvapila. To se žádný nenadál, mnoho loket vystoupila. Lid byl celý zmámený, ruce k nebi zdvíhajíce, o pomoc svou volali.

Však tu pomoci nebylo, voda strašně řádila, 350 domů s gruntami pobrala, klášter, kostel, všechny kaple, pivovar vyvrátila. Nezůstalo tu památky, všechno voda zhltila.

Po této tak strašné noci, když se vše utišilo, jeden druhého shledával. Poznali, co chybělo. Jeden tisíc k tomu dvě stě a třicet devět lidí voda všechny zhltila. Bylo nářku, kvílení...

Zůstalo jen třináct domů, které stály na stráni, rozvažme si moci Boží, roztomilí křesťané, později se moc Husitů usadilo do Brodu, na to se zas spatřovalo padesát devět domů.

Napotom stál nový kostel, ale ten byl husitský, neb se málo nacházelo katolíků křesťanských. Slavné město mělo práva trestati dle zákonů, mohli potrestat na hrdle i udělit pardonu.

Jako se jest také stalo tam blíže Navarova, že tam byla pochytná celá raubířská banda, čtyřiačtyřicet mužů jámu svou vykopali, všechny lupiče do jámy za živa zahrabali.

Moh' bych ještě hrozné věci o tom místě popsati, ale není k tomu místa, musím to vynechat. V této malé historii stojí zřejmě napsáno, od třináctého století, co se již bylo stalo.

Ty vesnice blíže Brodu odtud počátek vzaly, zanechávám všem čtenářům v té historii malé. Srdce se div nerozpukne nad našimi praotci, co museli utrpěti, chraň nás Bůh všemohoucí.

Popsání polohy - Železného Brodu

Železný Brod, staroslavné toto místo, úctyhodné městečko v severních Čechách, v okrese tom samém, kraji mladoboleslavském, rozkládá se mezi jizerským a krkonošským pohořím, dvě hodiny od tohoto vzdáleno. Ač v úpadu rozložené, ověčeno jest nicméně ze všech stran pohořím vyšším a poskytuje takto na vše strany malebný vzhled k jihu, totiž na horu Kozákovskou a Komárovskou, k západu k Malé Skále, k zříceninám hradu frýdštejského a k

celému okolí turnovskému.

K severozápadu na nejvyšší výstupek pohoří jizerského ves Šumburk, dále pak k severu na pohoří Ruchberské, jakož i na blízkém úpatí Krkonošů ležící ves Příchovice, město Vysoký, úpatí tohoto velikána Krkonoše, které se i podél severovýchodní stráně táhnou.

Město Železný Brod od nepřátel Švédů tuze pronásledováno a spáleno, ostatek vydrancován. Most kamenný, který byl na čtyřech pilířích, byl zbořený, jenom jeden pilíř zůstal v celosti. Potom se pro nedostatek řemeslníků převáželo.

Přes ten most byla cesta do Turnova vedle hamrovského potoka, který tekl vedle Hamrů, a patřili Anastázovi Bobrovi, rytíři zbirožskému. A ty Hamry v tom samém roku velkou škodu trpěly od švédských nepřátel.

Toho času brodský chrám Páně stál dřevěný uprostřed náměstí, založen (zasvěcen) svatému Janu Křtiteli, a vpravo stál silný bukový les, kněžský nazvaný. Tam stále kaple velká pro 300 lidí, od kamene, a v ní byl obraz Rodičky Boží. Slavnost se tam držela vždy posledního května. To byla největší památka našich předků, protože od ní na tom místě velikou pomoc obdrželi. Také tam třikrát za rok procesí konali s velikou pobožností v časech mariánských. A památka narození Božího vždy se tam v půlnoci vykonávala s velkou pobožností.

Dále pod městem byla pevná ohrada naproti lesu, ke dvoru vrátskému patřící, Při té hradbě byla vojenská strážnice pro 200 mužů nově vystavěná, železným plechem krytá. Při ní stále kaple sv. Václava, nádherně stavěná. Uprostřed náměstí poříčského stála socha sv. Floriána.

Druhé náměstí bylo malé, 327 kroků ulicí vzdálené, na tom byla socha sv. Máří Magdalény, umele vystavěná. Pivovar toho času stál naproti potoku hamrovskému. Na 100 sudů byla jeho velikost.

Klášter býval pod horskou stráň nad Jizerou na skále pod kartuziánskou řeholí, blíže hradby u vrchu horského, krytý plechem mosazným, který toho času v Radostném vrchu se dobýval. Hřbitov toho času byl pod klášterem na Pohořelci nazvané místo, velmi krásného vzhledu s

dřevěnou ohradou. Při tom stála kaple sv. Michala Archanděla, s malým zvonkem. Na věži kostela byl zvon hrubý, 126 centů, ten byl zavěšen 36 loket ve výši. Na věži dva menší o samotě visely. Vedle kostela na čtyřech pilířích byla střecha, pod kterou se držely jarmarky čtyři v roce. Každý byl osm dní. Ty samé obdrželi od krále českého Přemysla v roku 1260.

Potom pak to město v roku 1280 bylo skoro zničeno skrz protržení mraku na návrší hor Krkonoš, neboť na 16 loket voda svým proudem se hrnula a vše, co v cestě měla, s sebou brala. Tenkrát město celé zničila, jenom malá památka ostala nebo 347 domů i se základem pryč s sebou vzala. Věž od kostela u Turnova mezi skalami vězet zůstala. Obyvatelé větším dílem byli utopeni, kterých se 1239 počítalo.

Poněvadž to v hodině půlnoční bylo, žádný nevěděl, kam se má uchránit, nebo na pět loket vody najednou přibylo. To bylo úzkostné podívání na hluk a praskání všeho toho, co voda s sebou nesla. Toho času zostalo v celosti 13 domů, které stály na straně pod vrchem Antonínu Cliftonu patřící. To město mělo 631 domů, klášter, kostel, vše v nic obráceno.

V roku 1316 počalo se zas opravovat. Kde někdy stávalo náměstí poříčské, tady voda svou cestu vzala, co bylo náměstí malé, tam nechala voda k obdivení skály rumu a dříví, ostatek všecko až po holou skálu do základů vzato bylo. Hradba byla rozvalená, z ní byl ostrov udělán a strážnice zasypána, kaple sv. Václava nebyla k spatření. Horské stráně se shrkly dolů, kruhy kláštera hnuty, klenutí všecko praskalo, takže každou chvíli sesypání očekávali.

Toho času ti mniši do Kartouz se odstěhovati museli, to město nešťastné tak ostatí muselo. Potom pak roku 1460 již zase 59 domů se spatřovalo, samí pohané v nich přebývali. Jenom těch 13 domů, které před tou záhubou zkaženy nebyly, to byli katolíci. Ti navštěvovali kapli v lese bukovém, tam své vroucí modlitby vykonávali u obrazu Panny Marie Bolestné a Boha prosili, aby jim ta kaple zbořena nebyla, poněvadž ostatní byli Husité.

Pak v roku 1493 byl vystavěn kostel husitský na tom místě, kde prve klášterní zahrada byla a kamení vybráno bylo ze zřícenin kláštera a na ten kostel obráceno bylo. Ten kostel stál nad skálou podle řeky Jizery ležící, z druhé strany řeky stál olšový les. V něm byl rybník velký, v němž se velké množství ryb všeho druhu nacházelo. Do toho rybníka tekł potok ze smrkového lesa (smrčí).

Naproti vlevo pak v tom lese byla někdy lotrovská peleš, od toho se ta druhá strana Pelech nazývala. Tam byl také potok, který tekł tím lesem dolů do Jizery. Ten potok od toho pelechu Pelechovský se jmenoval. Ten pak potok Smrčí nazvaný tekł od toho rybníka vedle břehu až k hamrovskému a tamodtud spolu do řeky Jizery vcházely nad městem Železným Brodem.

V tu pak povodeň ten potok Smrčí naproti lesem dolů do Jizery tekł a rybník byl zanesen a docela zničen. Potom pak les byl poražen a to místy štěpy bylo osázeno. Od toho času se to místo Štěpnice nazývalo. Potom k zahradě se stavěl most dřevěný přes Jizeru. Ten most štěpnický byl vystavěn v roce 1399 od primasa Bohumíra Fišera, mistra hodinářského, rodiče z Hagdy, víry evangelické. Potom pak víru katolickou přijal a s ním mnoho sousedů se pokřtít dalo. Ten zase kapli bukovskou opravit dal a od toho času zase v lese bukovém veliká pobožnost s láva se Bohu konati začala od nově zrozených katolíků železnobrodských.

Potom v roce 1402 primas Fišer zemřel věku 68 let dne 30. května. Po něm zvolen Filip Magšagder, řezbář, Rakušan, z Malič rodič, manželka jeho Anna Praizlerová z Brodu. Jeho dům byl vedle potoka Černovníka (Žernovníka), jelikož ten potok z Černíkova lesa se začíná a od toho je Černovníkem nazýván. Točí se vedle té skály lesem dolů, kde čert kázal, když se ta bukovská kaple světila.

Pod řečenou skálou stála pila na tom černovnickém potoku na řezání prken. Ta patřila Františku Míčovi, sousedu brodskému. Léta 1450 byl nalezen podle popisu díl zvonu brodského 98 liber tíže, v Líšném při kopání strouhy. Ten našel Franc Hoření z Líšného. Při tom byla hlava člověka, železná obruč a kříž od kostela.

Předtím léta 1314 měli v Navarově mnoho vlků, takže žádný bez bodáku a sekery nikam bezpečně vyjít nemohl. Museli nosit kožené zástěry a křesání. Až potom dělali jámy a do těch je chytali, poněvadž lesy byly veliké pro 3 469 jiter v jednom kuse, takže nebylo jisto přes ně jíti.

Potom v roku 1380 usadila se v tom lese banda lupičů a lid, kolem jdoucí, hubila a vraždila. V roku 1389 byli všichni schytáni a v Železném Brodě odpraveni. Bylo těch zlosynů 44, z nich byli dva hejtmáni. Jeden byl z Turnova kovář Jan Dunka a druhý byl zedník František Cejnar z Frýdštejna. Ostatní byli Prusové.

Ti byli zaživa do jedné jámy vhozeni a zasypáni. To bylo za pana primasa Františka Patočky,

měšťana brodského 3. srpna o třetí hodině odpoledne. Toho dne bylo tak velké povětrí o čtvrté hodině, takže nebylo pamětníka takového větru.

V roku 1391 mezi Navarovem a Brodem stála velká borovice. Počítala se na 18 sáhů. Při té borovici se našla tři těla neporušená, která do Prahy odvezena byla. Ty našel Jirka, syn z Brodu, dva mužský a jedna ženská.

Na tom pak místě stála kaplička a vždy se Jirkova jmenovala. Potom pak roku 1395 při té kapličce domek byl vystavěn, v němž jeden uhlíř Franc z Radčic ostával. **Rodič byl z**

Rotštejna, katolík.

Te

n uhlíř jako poustevník tuhý život vedl a zahrádku při té kapli měla, kde až podnes tělo jeho odpočívá, které jeho bratr, jenž dále vpravo v lese u cesty od Navarova k Brodu při jedné uhelně barák vystavěn měl. V té zahradě svého bratra pochoval, poněvadž v Brodě byli Husité.

Tisk J. Zwikla v Mladé Boleslavi, nákladem Josefa Tera